

are connected with the fact that these settlements, having favorable transport conditions, water resources, reserve areas for construction, a certain material base of social infrastructure will require less expenditure in resource development than large cities.

Keywords: functional structure, urban settlements, the economic base of the cities, the center of a territorial community.

Надійшла 11.04.2017р.

УДК 911.3

Віктор ГРУШКА

ПРОСТОРОВО-ЧАСОВІ ОСОБЛИВОСТІ ЗОВНІШНЬОГО НЕЗАЛЕЖНОГО ОЦІНЮВАННЯ В ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

На основі статистичних даних, які відображають основні показники зовнішнього незалежного оцінювання в Дніпропетровській області, проведено аналіз динаміки загальної кількості учасників тестування, аналіз кількості учасників з обраних предметів за районами та містами області. Проаналізовано результати зовнішнього незалежного оцінювання за кожним предметом окремо та усереднені показники. Виявлено територіальні відмінності за кількістю учасників тестування, яка припадає на один навчальний заклад.

Ключові слова: зовнішнє незалежне оцінювання, навчальний заклад, тестування, кількість учасників зовнішнього незалежного оцінювання.

Актуальність теми дослідження. Зовнішнє оцінювання навчальних досягнень випускників навчальних закладів системи загальної середньої освіти та бажаючих вступити до вищих навчальних закладів здійснюється більше як у 150 країнах світу та характеризується розмаїттям підходів. Проте спільним для них є те, що наприкінці загальної середньої освіти іспит для сертифікованого оцінювання випускників старшої школи, як правило, є зовнішнім. Це гарантує високий рівень його об'єктивності, отримання достовірних даних про навчальні досягнення, ступінь їхньої відповідності нормативним вимогам, соціальним та особистісним очікуванням.

Запровадження Міністерством освіти і науки України в 2008 році першого в історії нашої держави всеохопного зовнішнього незалежного оцінювання знань у формі тестування, мало на меті виявити реальний рівень знань випускників навчальних закладів системи загальної середньої освіти та забезпечити рівний і справедливий доступ до навчання у вищих навчальних закладах.

Завдяки тому, що в один рік, з одного предмету, всіх випускників держави оцінюють за однаковими завданнями, є можливість порівняти рівень знань учнів в різних областях, містах, районах, селищах, школах. Порівнюючи результати зовнішнього незалежного оцінювання адміністративно-територіальних одиниць одного рівня можна робити певні висновки про якість освіти та рівень підготовки випускників. Завдяки цьому подібні дослідження завжди будуть актуальними.

Огляд попередніх результатів наукових досліджень. Проблематикою просторового аналізу зовнішнього незалежного оцінювання регіонів займаються Український центр оціню-

вання якості освіти та його регіональні центри, зокрема Дніпропетровський регіональний центр оцінювання якості освіти. Також дана тематика є об'єктом дослідження вчених суспільних географів. Питання територіальних освітніх систем досліджували Б. Олійник, М. Пістун, О.Топчієв, О.Шаблій. Особливості освітньої системи в Дніпропетровській області розглянуті в наукових працях Н. Горожанкіної.

Матеріали та методи дослідження. В процесі проведення дослідження використані історико-географічний, порівняльний, статистично-порівняльний методи, а також матеріали Українського центру оцінювання якості освіти та Дніпропетровського регіонального центру оцінювання якості освіти.

Виклад основного матеріалу. В дослідженні представлено період 2010-2014 роки.

В 2010 році закінчився кількарічний перехідний період, протягом якого тестування можна було здати однією з семи мов. Видано накази щодо поліпшення викладання українською мовою в школах національних меншин, тож зовнішнє незалежне оцінювання (ЗНО) вперше було проведено лише українською мовою. Задля забезпечення права національних меншин надавалися словники з перекладом основних термінів, що використовувались в тестах. Обов'язковими були тести з української мови й літератури, та на вибір математики чи історії [2].

У 2011 році зовнішнє оцінювання для бажаючих стати студентами вищих навчальних закладів проводилося з таких предметів: українська мова та література, історія України, математика, біологія, географія, фізика, хімія, російська мова, одна з іноземних мов (за вибором): англійська, німецька, французька, іспанська. Зовнішнє оцінювання з української

мови та літератури є обов'язковим для всіх абітурієнтів [2].

У 2012 році до предметів, за якими проводить ЗНО додалася всесвітня історія. Крім того, максимальна кількість предметів, які здають на ЗНО абітурієнти, знизилася до чотирьох. Інших суттєвих змін не відбулося; залишилося обов'язковим до складання абітурієнтами оцінювання з української мови та літератури. Інші предмети залежать від обраної спеціальності. Також слід зазначити, що у зв'язку із проведенням Євро 2012 році у Польщі та Україні ЗНО-2012 було проведено приблизно на місяць раніше, ніж зазвичай. В 2013 році до предметів для здачі тестування додалась світова література [2].

У 2014 році з метою зменшення впливу різниці рівня викладання та вимог у різних школах вагу шкільного атестата при вступі до вищих навчальних закладів знижено з 200 до 60 балів. ЗНО у Донецькій та Луганській областях через військові дії на території цих областей було перенесено на додаткову сесію [2].

Проаналізувавши загальну кількість учасників ЗНО за досліджуваний період, максимальне значення припадає на 2010 рік, що пов'язано з кількістю випускників загальноосвітніх навчальних закладів (рис 1). В 2011 році спостерігається скорочення кількості учасників ЗНО майже в два рази, в порівнянні з попереднім роком. Така ситуація спричинена переходом системи освіти на 12-річне навчання у 2000-му році. Крім того, в даний рік загальноосвітні навчальні заклади закінчували діти 1993-1994 років народження, які характеризувались низькими показниками народжуваності, пов'язані з економічною кризою в країні.

В наступний 2012 рік, кількість учасників ЗНО зросла майже в два рази, і з кожним наступним роком зменшувалась майже на 2,5 тис. осіб. Скорочення числа випускників пов'язано з низькими показниками народжуваності в середині 90-х років минулого століття та загальним процесом депопуляції населення в країні.

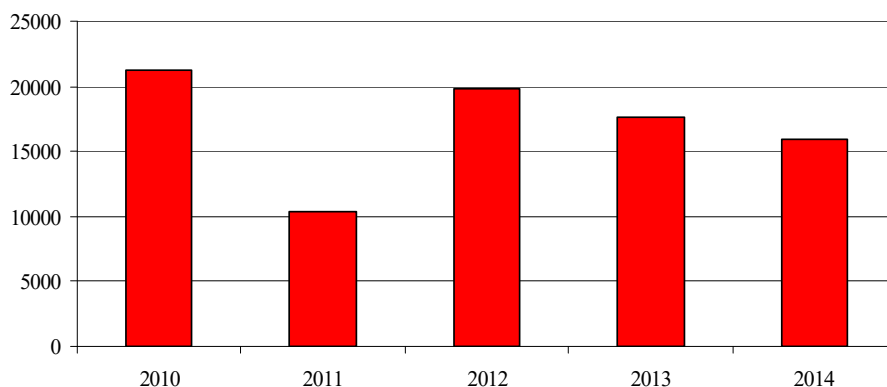

Рис. 1. Кількість учасників ЗНО в період з 2010-2014 роки в Дніпропетровській області (за [4])

Розглядаючи кількість осіб, які приймали участь в ЗНО в 2010-2014 роках в розрізі окремих адміністративних одиниць, максимальні показники протягом характерні для великих міст, а саме: Дніпропетровськ, Кривий Ріг, Дніпродзержинськ (нині Кам'янське). Кількість осіб, які склали тестування навіть в 2011 році (році з мінімальними показниками) в цих містах переважала тисячу осіб. В категорію 500-1000 осіб, які проходили тестування потрапили наступні адміністративні центри – Нікополь, Новомосковськ, Павлоград (лише в 2011 році кількість випускників в цих містах була менше 500 осіб). В сільських районах та менших містах обласного підпорядкування кількість учасників ЗНО змінювалась в межах 100-500 осіб. Найменша кількість учасників ЗНО характерна для Юр'ївського району, протягом розглянутого періоду кількість учасни-

ків ЗНО не перевищувала 100 осіб кожного року. Даний показник прямо пропорційно залежить від кількості населення окремої адміністративної одиниці, і чим більша кількість населення в районі чи місті, тим більша кількість випускників загальноосвітніх навчальних закладів і відповідно учасників ЗНО. Така залежність не справджувалась лише в 2011 році, що, напевно, пов'язано з реформою освітньої сфери і веденням 12-річної системи освіти в 2000-му році. Так, в м. Новомосковськ в 2011 році кількість учасників тестування складала лише 38 осіб [4].

Проаналізувавши розподіл учасників ЗНО, за місцем проживання (рис. 2), простежується закономірність переважання учасників з міст над сільським населенням в усі досліджувані роки проведення ЗНО в Дніпропетровській області. Частка міського населення в

2010, 2012, 2013 і 2014 роках складала близько 78% від загальної кількості учасників ЗНО, і близько 22% осіб припадало на випускників з сільської місцевості та селищ міського типу. Лише в 2011 році співвідношення міського і

сільського дещо відрізнялось, і складало 63,3% учасників з міст до 36,7% з сільського населення, що можна пояснити проведенням реформ в освіті [3,4]

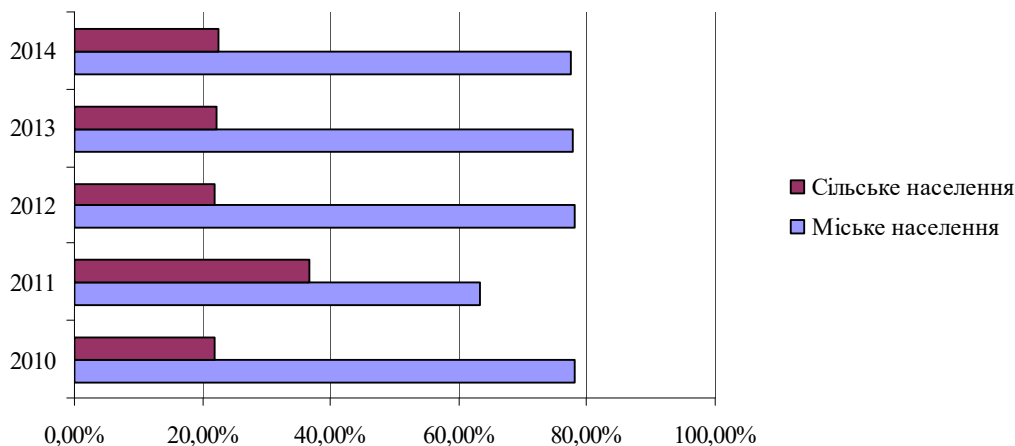

Рис. 2. Розподіл учасників ЗНО 2010-2014 років в Дніпропетровській області за місцем проживання (за [4])

Щодо кількості учасників тестування, яка припадає на один загальноосвітній навчальний заклад, то лідерами за цим показником в 2010

році (рис. 3) були міста (Першотравенськ, Павлоград, Дніпропетровськ, Тернівка, Кривий Ріг).

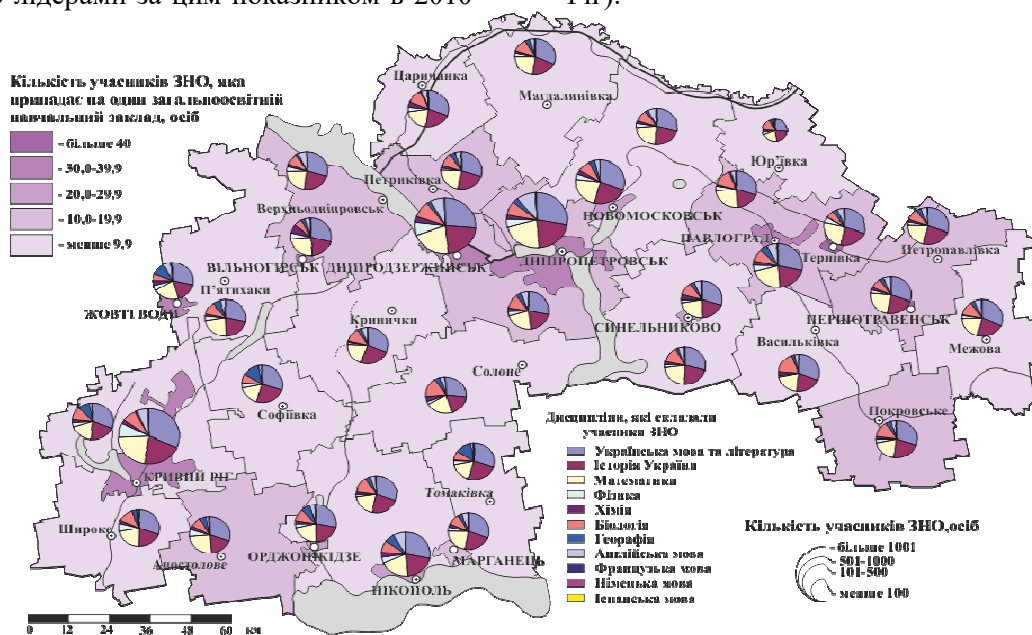

Рис. 3. Зовнішнє незалежне оцінювання в Дніпропетровській області в 2010 році (за [4])

В даних адміністративних одиницях області припадало більше 40 учасників тестування на один загальноосвітній навчальний заклад. Значно нижчі показники спостерігаються в сільських районах, в становить лише менше 10 учасників тестування на одну школу. Це пов'язано з тим, що в сільських районах, особливо в невеликих селах, значно менша наповнюваність класів. В 2011 році, який характеризується мінімумом учасників ЗНО, збереглась тенденція вищих показників в містах, ніж

в сільській місцевості. Кількість загальноосвітніх навчальних закладів майже не змінилась в області, а кількість випускників (які складають основну частину учасників ЗНО) значно скоротилась. В деяких загальноосвітніх навчальних закладах взагалі не було випускних класів в цьому році. В 2012-2014 (рис. 4) роках кількість учасників тестування, яка припадає на один навчальний заклад була більшою в містах ніж в сільській місцевості.

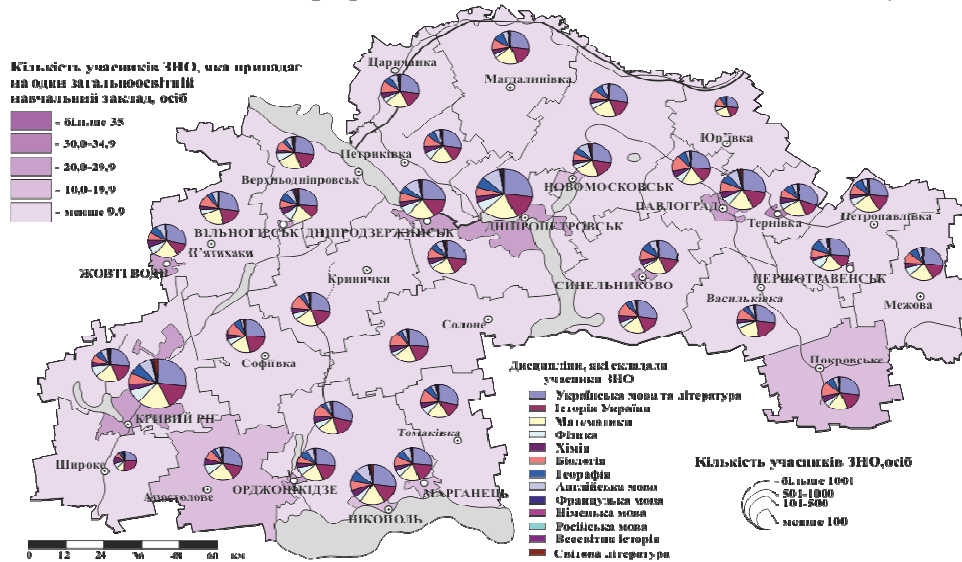

Рис. 4. Зовнішнє незалежне оцінювання в Дніпропетровській області в 2014 році (за [4])

Протягом досліджуваного періоду, сформувався найбільш сталий перелік предметів для складання ЗНО, з варіаціями максимум в один предмет. Для всіх розглянутих років обов'язковим для складання лишалась українська мова та література, і лише в 2010 році – історія України чи математика на вибір, в залежності від вподобань абітурієнта. Природним є те, що випускники при виборі предмету для складання керувалися особистим рівнем знань з обраної дисципліни та можливості застосування сертифікату при вступі до вищих навчальних закладів.

Для ознайомлення з показниками числа абітурієнтів Дніпропетровської області, що проявили бажання скласти тестування за переліком предметів, розглянемо такі дані. Відносні числові показники на даних діаграмах розраховані методом відношення кількості осіб, що пройшли тестування за відповідним предметом до числа осіб, які склали тестування з української мови та літератури (яке було обов'язковим кожного розглянутого року). Умовно даний показник можна назвати популярністю дисциплін, які складались на ЗНО.

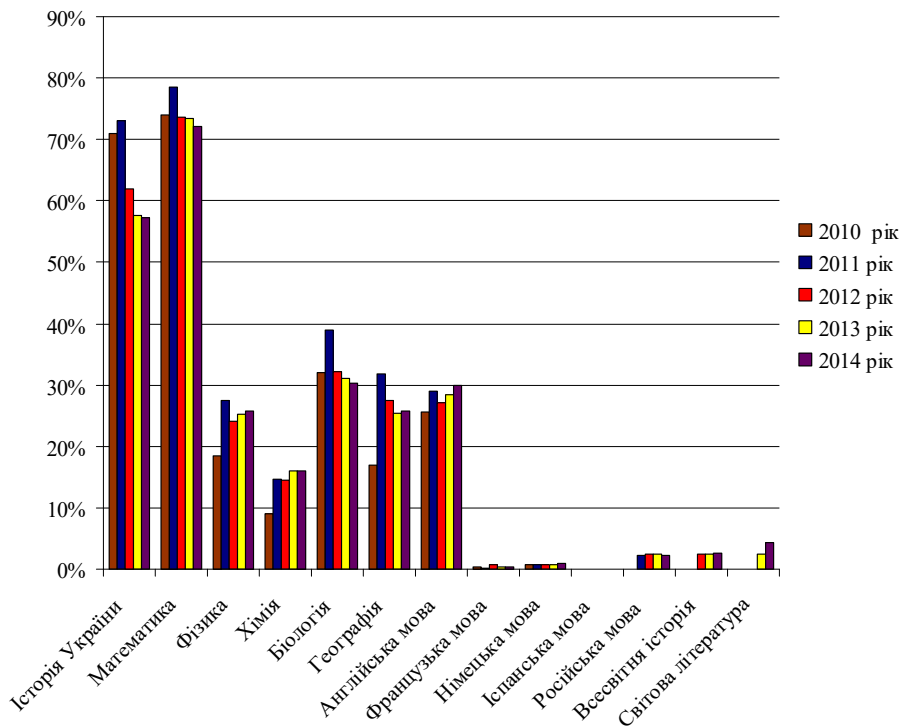

Рис. 5 Розподіл учасників ЗНО 2010-2014 років в Дніпропетровській області (за [4])

Розглянувши, дисципліни, які абітурієнти обирали для складання в 2010 році, максимальний відсоток (більше 70%) припадає на історію України та математику, які лишались на вибір обов'язковими в цей рік проведення ЗНО. Протягом наступних досліджуваних років, кількість бажаючих скласти тестування з математики мало практично сталий показник (більше 70%), а частка випускників, які обирали історію України з 2012 почала знижуватися, що можна пов'язати з введенням нових варіативних дисциплін для складання – Всесвітньої історії та Світової літератури.

Майже третина абітурієнтів складала предмети природничого циклу – географію та біологію (близько 30% на кожний предмет окремо), оскільки сертифікати з даних дисциплін враховувались при вступі до вищих навчальних закладів на гуманітарні та природничі спеціальності. Популярність даних предметів залишалась практично сталими на протязі розглянутого періоду складання тестування.

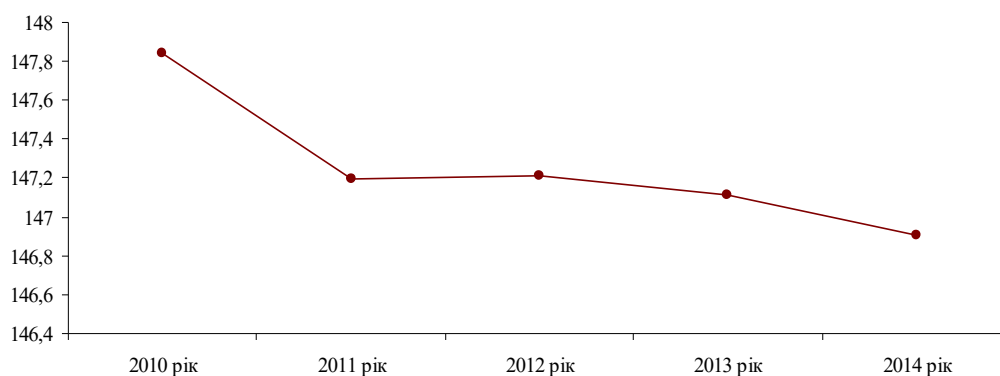
Значно менший відсоток випускників обирали предмети фізико-математичного напрямку – фізику (дещо більше 20%) та хімію (близько 15%). Обирали вищезазначені дисципліни абітурієнти, які готувались до вступу на спеціальності, пов'язані з точними науками, часто другим обов'язковим предметом для складання виступала математика. При складанні фізики вищі показники зафіксовані в містах обласного підпорядкування, в середньому 20-30%. В Кривому Розі даний показник склав 27% (2010 рік), 35% (2011 рік), 29% (2012 рік), 31% (2013-2014 роки), Дніпропетровськ – 17% (2010 рік), 23% (2012-2014 роки), Павлоград –

16% (2010 рік), 36%(2011 рік), близько 23% (2012-2014 роки). В сільській місцевості фізику, як предмет для складання ЗНО, обирало близько 10% (в 2010 році) і 12-15% (в 2011-2014роках) учасників тестування.

Показники популярності хімії, як предмету для складання ЗНО, становили близько 6-10% в 2010 році і зросли до 12-15% в наступні досліджувані роки. Кожного року відсоток бажаючих отримати сертифікат ЗНО з хімії був приблизно однаковий, в не залежності від місцевості навчання випускників.

В Дніпропетровській області загальний відсоток бажаючих скласти тестування з іноземних мов з кожним роком зростав: в 2010 році кількість бажаючих скласти тестування становила близько 25 %, і в подальших роках зросла до 30%. В загальному масиві учасників ЗНО з іноземних мов, до 95 % складають випускники, які обрали англійську мову. В містах значно вищий відсоток таких учасників (близько 25-40% на протязі розглянутого періоду), ніж в сільських районах. Найбільша кількість абітурієнтів, які склали німецьку, французьку та іспанську мови навчалися в Дніпропетровську або Кривому Розі, оскільки саме в цих містах є спеціалізовані заклади, які займаються поглибленим вивченням іноземних мов. Даний показник свідчить про те, що в урбанізованих містах незалежно від їхнього розташування спостерігається значний попит на знання іноземних мов.

Одним з важливих аспектів запровадження ЗНО є аналіз результатів учасників тестування, а саме успішності проведених тестувань.

Рис. 6. Усереднений рівень знань з навчальних предметів за результатами ЗНО 2010-2014 років в Дніпропетровській області

В дослідженні проаналізовано рівень знань випускників в розрізі територіально-адміністративних одиниць обласного значення. Проведення територіального аналізу було здійснено на основі середньостатистичних по-

казників отриманих балів абітурієнтами серед предметів у адміністративних одиницях обласного значення (рис. 7).

Протягом досліджуваного періоду, середній показник ЗНО тримався на показнику

близькому до 147 балів, з розрахунку максимального значення 200 балів, з тенденцією до

зниження з кожним роком.

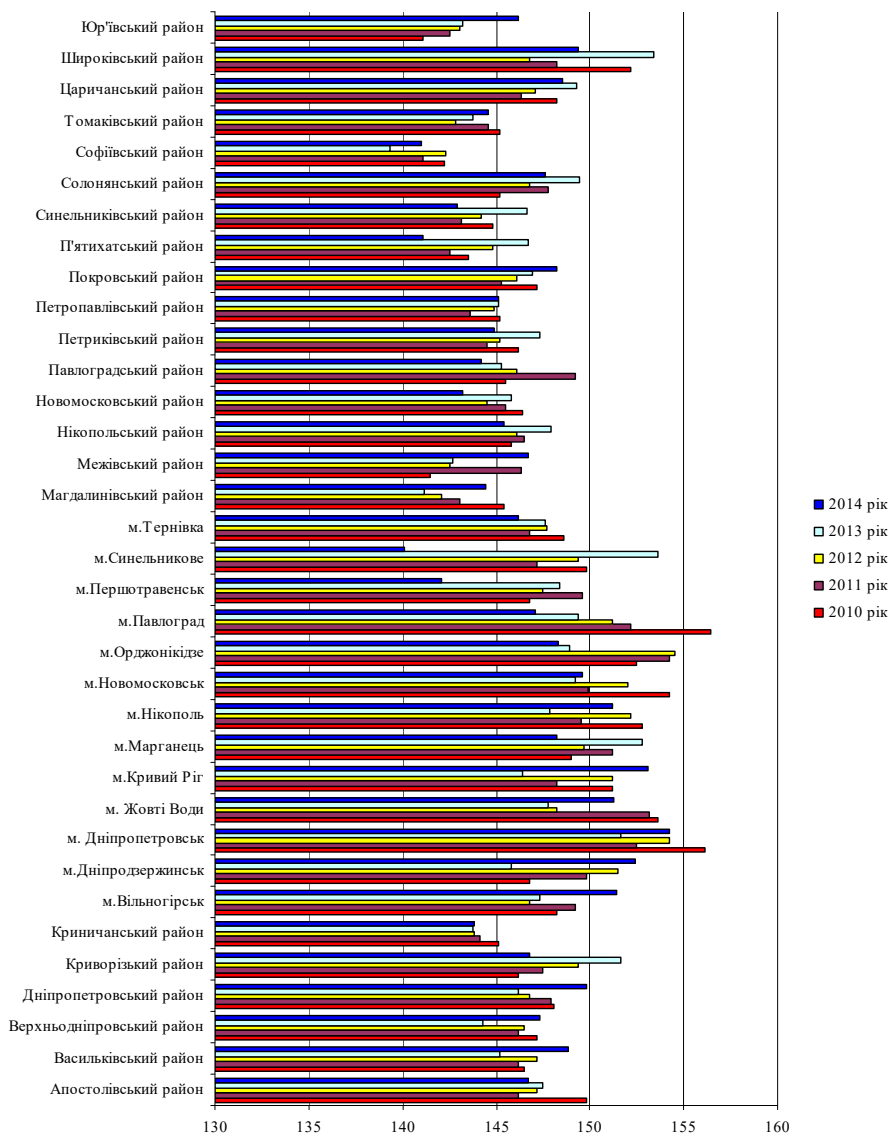

Рис. 7. Усереднений бал ЗНО 2010-2014 років в Дніпропетровській області

Результати територіального розподілу показників усередненого показника рівня знань з усіх навчальних предметів показали вищий рівень знань на урбанізованих територіях (в обласному центрі та містах обласного підпорядкування). Найвище значення характерне для обласного центру – місті Дніпропетровську (нині Дніпрі), усереднений показник рівня знань учнів кожного досліджуваного року перевищував 150 балів. В усіх інших містах обласного підпорядкування спостерігалось значення приближене до 150 балів. В сільських районах усереднений показник ЗНО коливається в проміжку між 139 до 152 балів. Найвищі показники розраховані в Широківському, Павлоградському, Нікопольському районі, які межують з великими містами. Найнижчі

результати тестування зафіксовані в Юр'ївському, Софіївському районах. Такий розподіл результатів можна пояснити, тим що рівень знань в сільських школах значно нижчий ніж у міських, що пов'язано з дефіцитом кваліфікованих викладацьких кадрів в школах та недостатнім матеріально-технічним забезпеченням. Крім того, сільські школи практично не реформувались та не проводилась модернізація. В сільській місцевості для обдарованої молоді практично не створювались заклади нового типу (гімназії, колегіуми, ліцеї).

Висновки. Дане дослідження дозволило провести територіальну та часову диференціацію основних показників зовнішнього незалежного оцінювання в містах та районах Дніпропетровської області.

Література:

1. Лікарчук І. Л. Зовнішнє незалежне оцінювання - 2007 / І. Л. Лікарчук // Освіта України : 2007.- №10.- С. 109-111.
2. Лікарчук, І. Л. Зовнішнє незалежне оцінювання навчальних досягнень випускників загальноосвітніх навчальних закладів. Інформаційні матеріали / І. Л. Лікарчук (наук. ред.) та ін.. – Український центр оцінювання якості освіти. – К., 2007. – 288 с.
3. Офіційний веб-сайт Міністерство освіти і науки про освіту [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/>
4. Офіційний веб-сайт статистичних даних Українського центру оцінювання якості освіти Дніпропетровської області [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://stat.testportal.gov.ua/>

References:

1. Likarchuk I. L. Zovnishne nezalezhne otsinyuvannya - 2007 / I. L. Likarchuk // Osvita Ukraini : 2007.- №10.- S. 109-111.
2. Likarchuk, I. L. ZovnishnE nezalezhne otsinyuvannya navchalnih dosyagnen vipuskniv zagalnoosvitnih navchalnih zakladiv. Informatsiyni materiali / I. L. Likarchuk (nauk. red.) ta in.. – Ukrayinskiy tsentr otsinyuvannya yakosti osviti. – K., 2007. – 288 s.
3. Ofitsiynyi veb-sayt Ministerstvo osviti i nauki pro osvitu [Elektronniy resurs]. - Rezhim dostupu: <http://mon.gov.ua/activity/education/>
4. Ofitsiynyi veb-sayt statistichnih danih Ukrayinskogo tsentru otsinyuvannya yakosti osviti Dnipropetrovskoyi oblasti [Elektronniy resurs]. - Rezhim dostupu: <http://stat.testportal.gov.ua/>

Аннотация:

Виктор Грушка. ПРОСТРАНСТВЕННО-ВРЕМЕННЫЕ ОСОБЕННОСТИ ВНЕШНЕГО НЕЗАВИСИМОГО ОЦЕНИВАНИЯ В ДНЕПРОПЕТРОВСКОЙ ОБЛАСТИ.

Внешнее оценивание учебных достижений выпускников учебных заведений системы общего среднего образования и желающих поступить в высшие учебные заведения осуществляется более чем в 150 странах мира и характеризуется разнообразием подходов. Однако общим для них является то, что в конце общего среднего образования экзамен для сертифицированного оценивания выпускников старшей школы, как правило, является внешним. Это гарантирует высокий уровень его объективности, получения достоверных данных, об учебных достижениях, степень их соответствия нормативным требованиям, социальным и личностным ожиданиям.

В данном исследовании, на основе статистических данных, которые отображают основные показатели внешнего независимого оценивания в Днепропетровской области, проведен анализ динамики общего количества участников тестирования, анализ количества участников, по выбранным предметам по районам и городам области. Проанализированы результаты внешнего независимого оценивания по каждому предмету отдельно и усредненные показатели. Обнаружены территориальные отличия по количеству участников тестирования, которое приходится на одно учебное заведение.

В течение исследуемого периода, сформировалась наиболее постоянный перечень предметов для прохождения внешнего независимого оценивания, с вариациями максимум в один предмет. Для всех рассмотренных лет обязательным для составления оставался украинский язык и литература, и только в 2010 году – история Украины или математика на выбор, в зависимости от предпочтений абитуриента.

Результаты территориального распределения показателей усредненного показателя уровня знаний по всем учебным предметам показали более высокий уровень знаний на урбанизированных территориях (в областном центре и городах областного подчинения). Наивысшее значение характерно для областного центра – города Днепропетровск (в настоящее время Днепр), усредненный показатель уровня знаний учеников каждого исследуемого года превышал 150 баллов. Во всех других городах областного подчинения наблюдалось значение приближенное к 150 баллам. В сельских районах усредненный показатель внешнего оценивания колеблется в промежутке между 139 и 152 баллов. Наивысшие показатели наблюдаются в Широковском, Павлоградском, Никопольском районах, которые граничат с большими городами. Самые низкие результаты тестирования зафиксированы в Юрьевском, Софиевском районах. Такое распределение результатов можно объяснить, тем что уровень знаний в сельских школах значительно ниже, чем в городских.

Ключевые слова: внешнее независимое оценивание, учебное заведение, тестирование, количество участников внешнего независимого оценивания.

Abstract:

Victor Grushka. SPATIO-TEMPORAL PECULIARITIES OF EXTERNAL INDEPENDENT EVALUATION IN THE DNEPROPETROVSK REGION.

External evaluation of educational achievements of graduates of educational institutions of the system of general secondary education and those who want to enter higher education institutions is carried out in more than 150 countries and is characterized by a variety of approaches. However, it is common for them that at the end of the general secondary education, the exam for certified graduation of high school graduates is usually external. This guarantees a high level of its objectivity, obtaining reliable data, educational achievements, the degree of their correspondence with regulatory requirements, social and personal expectations.

In this study that is based on the statistical data that show the main indicators of external independent evaluation in the Dnepropetrovsk region, an analysis of the dynamics of the total number of participants in the testing, an analysis of the number of participants in selected subjects by districts and cities of the region has been held. The results of external independent evaluation for each subject and averaged indicators are separately analyzed. There were territorial differences in the number of participants in the testing for one educational institution.

During the period under study, the most constant list of subjects for the passing of external independent evaluation was formed, with variations of a maximum of one subject. For all considered years, the Ukrainian language and literature remained compulsory for forming, and only in 2010 applicants could choose the history of Ukraine or mathematics, depending on the applicant's preferences.

The results of the territorial distribution of the indicators of the average indicator of the level of knowledge in all subjects showed a higher level of knowledge in the urbanized territories (in the regional center and cities of regional subordination). The highest value is typical for the regional center - the city of Dnepropetrovsk (now Dnepr), the average indicator of the students' level of knowledge of each year under study exceeded 150 points. In all other cities of regional subordination, a value close to 150 points was observed. In rural areas, the average value of external assessment varies between 139 and 152 points. The highest rates are observed in Shirokovskiy, Pavlograd, Nikopol districts, which border on large cities. The lowest testing results were recorded in Yuryevsky, Sofievsky districts. This distribution of results can be explained by the fact that the level of knowledge in rural schools is much lower than in urban schools.

Keywords: external independent evaluation, educational institution, testing, number of participants in external independent evaluation.

Надійшла 03.05.2017р.

УДК 39:911.3 (=161.2:1-87)

Андрій ЗУБИК

ДИНАМІКА ЧИСЕЛЬНОСТІ ТА ЕТНОМОВНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНСЬКІЙ ДІАСПОРІ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ЗА ПЕРЕПИСАМИ НАСЕЛЕННЯ 2002 ТА 2010 РР.

У статті розглянуто та проаналізовано причини зменшення чисельності української діаспори в Росії у розрізі адміністративних одиниць середньої ланки. У ході дослідження встановлено, що на динаміку чисельності та асиміляційні процеси впливають близькість до України, наявність трудової міграції та етнічна специфіка регіону проживання. За результатами переписів складено карти розселення української діаспори.

Ключові слова: українська діаспора, розселення, асиміляція, етногеографічні та етномовні процеси, етнічна меншина.

Постановка проблеми. У Російській Федерації проживає найчисельніша українська діаспора у світі. Українська діаспора у цій країні почала формуватися ще до поч. ХХ ст., частина українців стали діаспорою внаслідок процесів державного розмежування у 20-их рр. ХХ ст. Після проголошення незалежності українська діаспора у Російській Федерації поповнюється українськими трудовими мігрантами. З огляду на анексію Криму, російську агресію на сході України актуальним завданням є налагодження зв'язків із українською діаспорою, надання їй всебічної допомоги. За неофіційними даними у країні проживає від п'яти до десяти мільйонів українців, в той час як переписи населення подають значно менші цифри. Безсумнівно, що значна частка українців асимілювалися внаслідок змішаних шлюбів, відсутності зв'язків з історичною батьківщиною та неможливості повноцінно організувати етнокulturне життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тематика української діаспори недостатньо репрезентована в науковій географічній літературі останніх років. Відсутнє комплексне дослідження української діаспори, в основному в наукових статтях актуальними є дослідження розселення українців у найбільших країнах їхнього розселення (Російська Федера-

ція, США, Канада, Казахстан) тощо. Іншою проблемою є використання науковцями застарілих даних щодо чисельності української діаспори. Зокрема, для встановлення чисельності українців на пострадянському просторі науковці досі використовують дані перепису населення 1989 р. Після 1989 р. у країнах колишнього СРСР проведено один-два переписи населення результати яких є у вільному доступі на web-сайтах національних служб статистики.

Серед найважливіших джерел інформації про українську діаспору можна назвати монографічні видання А. Ленчук-Павличко «Ukraine and Ukrainians throughout the World» [22], В. Кабузана «Украинцы в мире», В. Трощинського та А. Шевченка «Українці в світі» [20], С. Лазебника «Зарубіжні українці» [8], «Ukraine a Concise Encyclopedia», над якою працював В. Кубійович. В контексті дослідження української діаспори у Російській Федерації варто виокремити працю Ф. Заставного «Східна українська діаспора». У книзі висвітлюється історія еміграції з України і поселення українців у різних регіонах царської Росії та колишнього Радянського Союзу. На основі дореволюційних, міжвоєнних і повоєнних переписів населення, матеріалів про масові депортації українців за роки радянської вла-